

Милић Ј. МИЛИЋЕВИЋ

СТАРЕШИНСКИ КАДАР ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У БИЦИ НА ЧЕВРТИЈИ (ЛЕГЕТУ) СЕПТЕМБРА 1914. ГОДИНЕ

Апстракт: Након свега нешто више од две недеље од окончања Церске битке на балканском ратишту поново је дошло до офанзивне активности, а њен носилац овог пута била је српска страна. Исихитрена акција од 6. септембра 1914. године, учињена под притиском савезника, да се пређе Сава и на два места продре у Срем, имала је само половичан успех у коме су делови трупа Тимочке дивизије били готово у потпуности уништени. Кривац за овај пораз, у великој мери, био је технички фактор. Ипак, виша команда сигурно сноси део одговорности, нарочито у погледу планирања. Мањкавост квалитетног вођства, као и његова прилична неорганизованост такође су разлози негативног исхода битке. Анализа овог фактора главна је тема овог рада.

Кључне речи: офанзива у Срему, 6. септембар 1914, Тимочка дивизија, Старешински кадар војске Србије, губици.

Шестог септембра 1914. две велике српске групације, 1. армија, са три дивизије у свом саставу, и Тимочка дивизија 1. позива на два места, код Новог Села и код карауле Чеврнтије, прешла су Саву.¹ Прва армија у овој акцији имала је прилично успеха. Без неког јачег отпора на аустроугарској територији провела је десетак дана (6-16. сеп.).² Током тих дана заузети су Земун и Нова Пазова, а непосредно угрожени Рума и Инђија. Друга групација, Тимочка дивизија, током истовремене акције, није имала среће. После почетних успеха дошло је до

---

¹ Током ове акције у саставу 1. армије биле су две пешадијске дивизије: Дунавска и Шумадијска, обе 1. позива, као и Коњичка дивизија.

² Сви датуми, осим ако то није посебно наведено дати су по новом календару.

озбиљних борби у којима су готово све трупе пребачене преко Саве биле готово у потпуности уништене.³

Ово је у најкраћим цртама изглед битке коју због ограничености простора овде нећемо у целости описивати. Навешћемо само неке од елемената ових збивања, посебно оне које смо већ навели у наслову. То је држање старешинског кадра и његова улога у овој бици.

Српска историографија већ је давно утврдила да је прелаз преко Саве и целокупна акција у Срему била углавном изнуђен потез коме се Врховна команда у почетку снажно противила. Но, притисак Париза прослеђен, чак и подржан од стране неких домаћих кругова поготово тамошњег српског посланика Миленка Веснића, временом је почео да даје резултате.⁴ Још већи притисак долазио је и из Петрограда. Већ на самом почетку Церске битке, 12. августа, када потоња српска победа није била ни наговештена Велики Кнез Николај Николајевич тражио је од престолонаследника Александра, „да је у циљу победе над нашим заједничким непријатељем, неопходно да српска војска предузме одлучујућу офанзиву против Аустријанаца“.⁵ Другим речима, од Србије је тражено да једном офанзивном акцијом спречи или бар успори слање аустроугарских трупа на фронт у Галицији, где је царска армија у блиској будућности намеравала да спроведе сопствену офанзиву.⁶ Готово синхронизовани притисак Париза и Петрограда уродио је плодом. Српска Врховна команда је 1. септембра коначно одговорила позитивно, бојећи се „да се нашој влади не би пребацило, да је нелојалан савезник и да нас Савезници не напусте и оставе својој судбини“.⁷

За демонстративни део преласка Саве, уз придодате јединице, била је одређена Тимочка дивизија 1. позива. Укупно је за ову акцију одређено нешто преко 25.000 људи. Гледајући по појединим категоријама, структура је била оваква (види табелу)⁸ Сви они наћи ће се на истом задатку, али ће њихове појединачне судбине 6. септембра у потпуности бити различите.

Официра	370
војних чиновника	65
Подофицира	1152
каплара и редова	23 771

³ О целокупној операцији опширније: *Знамените битке српске и црногорске војске*, књ. 6, Београд 1998, 297–330; П. Томац, *Први светски рат 1914–1918*, Београд 1973, 120–129; *Први светски рат*, књ. 1–2, Београд – Цетиње 1976, 89–93; М. Ђуришић, *Битка на Дрини*, Београд 1969, 59–117.

⁴ Д. М. Стојадиновић, *Чеврнтија. Забелешке старог ратника*, НИИ 713 (6. 9. 1964) 12; Р. Срдић, *Битка на Легету*, Неготин 1994, 30.

⁵ В. Максимовић, *О војним везама и односима Србије и Русије (1806–1917)*. Види. А. Тимофејев и Д. Кремнић, *Руска војна помоћ Србији за време Првог светског рата*, Зборник докумената, Београд 2014, 87.

⁶ Руска офанзива у Галицији започета је 2. септембра 1914.

⁷ Р. Јелисијевић, *Победник Тимочке дивизије*, Ратник 5 (мај 1934) 19.

⁸ Војни архив (ВА), Пописник, 6, кут. 195, фас. 1, д. 1/1.

Упркос приличној инфериорности у односу на аустроугарске трупе војници Краљевине барем у једном били су у недвосмисленој предности. У целокупној војсци, а нарочито у дивизији 1. позива каква је била Тимочка, готово је било немогуће наћи човека који иза себе није искусио два скорашња рата. Неки виши официри попут команданта Тимочке дивизије генерала Владимира Кондића или њему надређеног команданта 2. Армије Степе Степановића искусили су их три па чак и четири. За разлику од њих, војници Двојне монархије нису ратовали близу педесет година.

Српско искуство у погледу војевања ипак није било апсолутно, а то се нарочито односи на прелазак великих река. Један од учесника ове акције, капетан, касније мајор Милета Здравковић чак наводи да је професор Војне географије на Војној академији чувени пуковник Боривоје Драгашевић, материју везану за прелаз великих река потпуно избацио из наставе. Његово уверење стасало је на чињеници да су све велике реке, Дунав, Сава и Дрина, на граници са Аустроугарском, са којом „Србија никада неће ратовати“⁹.

Ништа искуснији нису били ни припадници понтоњерских јединица, поготово што је један део њих изузет заједно са делом мостовог трена Тимочке дивизије и додељен 1. Армији и што је још горе, без знања генерала Владимира Кондића. Мањак људства надокнађен је обичним војницима и на крају потпуно неискусним коморцијама. Треба напоменути и то да су војници Тимочке дивизије били из крајева где се већина речних токова готово могла прескочити, тј. без икаквог искуства са великим рекама попут оних као што је Сава.

За катастрофу Тимочке дивизије која је уследила у слеподневним и предвечерњим сатима 6. новембра постојало је много разлога. Ипак, у једном се сви слажу. Тимочка дивизија била је неопремљена за ову врсту задатка. Њена понтоњерска опрема била је недовољна, краћа за око 50 метара, прилично застарела, а уз то и крајње разнородна (метални и дрвени; српски и турски понтони). Стрелачко наоружање било је пак у потпуности ново, што је стварало додатни проблем. Према томе, један од разлога неуспеха био је несумњиво технички фактор. Шта је с људским? Неки од аутора јасно наводе да се вертикала узрока за неуспех дизала одоздо на горе. Гледајући тако, дежурни кривац је свакако Врховна команда, која је уопште и пристала на овај задатак, мада је била свесна да ће успех свакако бити под знаком питања. Тим пре што ни обала, у смислу положаја погодног за прелаз није била позната. Наиме, тек 27. августа једна посебна комисија испитала је ток, неких 40 километара од с. Ушћа до с. Дубраве утврдивши да је Сава широка између 200 и 500 метара и да је најбоље место за прелаз код Новог Села, тзв. Купиновачки лакат. На том месту ће 1. армија заиста и прећи Саву. Место другог прелаза утврђено је знатно касније, практично на дан операције. Према томе Команда сноси велики део одговорности, мада треба поновити да се она прилично одупирала овој акцији,

---

⁹ М. Здравковић, *Узроци неуспеха Тимочке дивизије 1. позива при прелазу преко реке Саве 6. септембра 1914. год.*, Ратник 9 (1934) 23.

да је зелено светло дато тек 1. септембра и да су у погледу одлуке преовладали политички и само делимично, војни разлози.

На нижој инстанци налазили су се и командант 2. армије, скорашњи војвода Степа Степановић и њему подређени командант генерал Владимир Кондић. Када су њих двојица у питању оцене појединачне одговорности доста се разликују нарочито у погледу времена. Међуратни историографи, најчешће и учесници дебакла код Чеврнтије, највише кривице приписују војводи. Списи настали после 1945. са приличном дозом толерантности према Степи, кривицу пак свађују на Кондића. Изузетак од овог је Петар Косић који „заслуге“ прилично подједнако распоређује и на једног и на другог.¹⁰

Шта војводи савременици замерају? Најпре му замерају трошење времена јер је Кондића, после контакта два штаба, позвао да лично дође из Липолиста у Богатић. Кондићу је тај пут однео силне сате, па је време припрема за акцију већ тада скраћено са 26 на 18 сати. Док је издао наређење за покрет Дивизије и док се она покренула изгубљено је још времена, те је до почетка акције, у поноћ 6. септембра, остало на располагању свега 14 сати. Степановић је олако схватио и необученост војника. Када му је Кондић предочио да су нове руске пушке тек стигле и да су само два од четири пука испалила тек по пет метака за пробу, војвода му је одвратио „Нека се тамо вежбају“. Треба свакако додати и то да је Степановић између 8 и 10 ујутро, посетио место десанта. Упркос томе што су сви очевици тврдили да је акција вршена крајње неорганизовано и да је све личило на циркус, Степановић није изнео никакве озбиљне примедбе осим да пребацивање трупа треба знатније убрзати. Шта више, око 10 сати послао је Врховној команди крајње оптимистичан извештај да је све у најбољем реду и да ће Митровица до краја дана сигурно бити заузета.¹¹

Следећи мишљење још једног од учесника, тада мајора, касније генерала Петра Косића, долази се до закључка да је главна Степановићева кривица, то што веза између дивизијског и армијског штаба није постојала, мада за овај недостатак он криви и команданта телеграфског одељења.¹² Но, узгредна Косићева напомена, којој чак ни он не придаје посебну пажњу везана је за на изглед ситну преправку директиве Врховне команде. У оригиналу, наиме, стајала је ограда да Кондић „по могућству“ изврши прелаз што је Степа „знајући Кондића као вечиту кукумавку“ једноставно избацио.¹³ Тиме је у потпуности променио суштину акције која се од демонстрације, претворила у стварно спроведени десант.

Кривица генерала Кондића и формално је била утврђена. Два дана после неуспеле акције, 8. септембра заједно са начелником штаба Петром

---

¹⁰ Успомене тадашњег пуковника Петра Косића прибележио је Младен Жујовић у свом дневнику. Види. М. Жујовић, *Ратни дневник, Србија у Првом светском рату*, Београд 1998, 248–250.

¹¹ М. Јелисијевић, нав. дело, 25.

¹² М. Жујовић, нав. дело, 248–249.

¹³ Исто, 248.

Мирковићем био је смењен. На њихова места били су постављени пуковник Воја Живановић као командант дивизије и мајор Петар Косић као начелник дивизијског штаба.¹⁴ Мало потом Кондић је изведен пред суд и осуђен на годину дана затвора, мада је већ следеће године, по свом захтеву био послат у пензију.¹⁵ Рехабилитован је накнадно, тек после рата, у марту 1928. године након шестогодишњег суђења, а главни разлог Кондићевог ослобађања, барем по Петру Косићу био је нестанак архиве претходног процеса изгубљене током рата.¹⁶ У суштини, после пораза морао се наћи кривац, а пошто је Кондић прихватио сву одговорност, војвода је остао аболиран. Да је било тако, доказивала је и одбрана у поновљеном процесу, наводећи да је Кондић ако је заиста био у потпуности крив, могао да заради не годину дана, него због занемаривања дужности и стрељачки вод.

Приказ Владимира Кондића био је праћен епитетима: тачан, енергичан, педантан, а додаје се да је и тражио длаку у јајету. Стога се савременици чуде, како је овакав официр, уопште и прихватио овај потпуно неприпремљен задатак. Други додају да су потчињени, поготово командант десне колоне пуковник Божидар Јанковић користили Кондићеву доброту и попустљивост. Приметна је и критика избора команданта леве и десне колоне Ђуре Докоћа и поменутог Боже Јанковића јер је између њих двојице „однос био несношљив“.

Критике на рачун Божицара Јанковића делом су и оправдане, не само у смислу да је био охол и честољубив. Он, као командант нападне десне колоне уопште и није прешао реку, већ је сва непосредна команда на левој обали запала у удео команданту 13. пука Драгутину Ристићу. У критичне опаске убраја се и то што је слабашне трупе сувише удаљио од обале и тиме их развукао превише.¹⁷

Највише замерки на Кондићев рачун уперене су од стране пуковника Војислава Живановића који се према Степином наређењу, у вечерњим сатима обрео у штабу Дивизије. Према његовом казивању Кондић је у тим критичним моментима био потпуно депримиран, стално понављајући: „Ето, све пропаде, Аустријанци све побише. Несрећа.“¹⁸

Док су Степановић и Кондић у свим претходним акцијама, нарочито оном под Једренима, били овенчани ореолом победника, за начелника штаба Тимочке дивизије Петра Марковића то се ни изблиза није могло рећи. Наиме, он је био начелник штаба Приморских трупа у оном легендарном дебаклу на Брдици код Скадра, највећим поразом српске војске у Првом балканском рату. Сматра се, да је свака пета жртва у овом рату припала тзв. „Брдичкој касапници“. Потпуковник Петар Марковић и сада је био начелник штаба дивизије. Стога је и

¹⁴ *Велики рат Србије*, књ. 2, Београд 1926, 74. М. Здравковић, *Узроци неуспеха*, 26.

¹⁵ Петар Косић погрешно наводи да је осуђен на 2 године затвора. М. Жујовић, нав. дело, 250.

¹⁶ Записници са овог поновљеног суђењу похрањени су у Војном архиву. ВА, Пописник 6, кут. 220, фас. 8, д. 60/2. м. Жујовић, нав. дело, 250.

¹⁷ ВА, Пописник, 6, кут. 197, фас. 1, д. 2/1.

¹⁸ С. Скоко и П. Опачић, *Војвода Степа Степановић у ратовима Србије 1876–1918*, Београд 1975, 371.

у овом случају лако могао бити, што се и догодило, окривљен за пораз. Но, овом Црно, а касније Белорукцу, као и многима, то није сметало да касније напредује. Упркос неким оценама да је „глуп, сметен и покварен човек“, већ 1916. био је командант пука, а потом и комбиноване дивизије. Године 1923. унапређен је и у чин генерала и постављен за начелника Опште-војног одељења. Судбина му је одредила и доста дуг живот. Умро је у прилично дубокој старости, тек средином педесетих година.

Међу главним „виновницима“ пораза помиње се и име команданта мостовог трена мајора Војислава Ковачевића. Косић, говорећи о „млитавости“ његових понтоњера, напомиње и то да овај једноставно није добро израчунао ширину реке. Због овога се тек током подизања моста увидело да за његово окончање недостаје неколико десетина метара, а да ни остале мере попут, реквизиције чамаца, зачепљивање рупа на понтонима и сл. нису биле предузете.¹⁹ Косић, као и многи притом, испушта из вида један Ковачевићев рапорт дат одмах након пријема наређења у Коцелјеви, где је био стациониран пре почетка акције. Командант трена је напоменуо да материјала за израду моста нема довољно, и да се обавезује да пребацивање трупа изврши искључиво путем превоза на понтонима.²⁰

По броју противречних оцена у моментима битке предњачи сигурно командант 13. пука пуковник Драгутин Ристић јер док га једни описују као хероја, други износе више него критичне тонове када је његово сналажење у питању. Од форсирања реке Ристић је направио представу. Укрцавши се на један понтон са све пуковском заставом и музиком, театрално је нешто пре поднева прешао реку. Ипак, наводи се и да је у тренуцима тзв. прве панике, око 18.30, када је дошла навала аустријских трупа, на још недовршен мост, показао пуну присебност. Са револвером у руци враћао је одбегле, а да би подигао морал наредио је и музици да свира. Но, убрзо се поколебао. Вероватно мислећи да 13. пуку нема спаса, одлучио је да спасе барем пуковску заставу. Ту настаје она легендарна епизода јурњаве у потрази за барем неким ко уме да плива. Налазе трупног лекара, капетана 1. класе Миливоја Петровића, игром случаја потомка Хајдук Вељка Петровића по коме је 13. пук и добио име. Он је заједно са редовом Јаковом Нелихом (Нехил?) под кишом метака препливао Саву. Нелих је при том смртно погођен, док је Петровић успео да се докопа обале. Након тога упутио се ка Ваљеву у штаб Врховне команде где је застава коначно била предата.²¹ За ово дело Петровић је унапређен у чин мајора и као једини лекар одликован Карађорђевог звездом са мачевима 4. степена.²² Ипак, у сенци овог јунаштва остаје чињеница да је Петровић напустио своје место, оставивши на

---

¹⁹ М. Жујовић, нав. дело, 248–249.

²⁰ Д. Путниковић, *Подизање моста на Сави код Новог села и код Чеврнтије 1914*, Ратник 9 (сеп. 1922) 49–69.

²¹ *Споменица српског лекарског друштва 1872–1972*, Београд 1972, 133. *Политика* (8. јул 1938) 49; *Политика* (13. 10. 1978) 131.

²² Касније, на Солунском фронту Петровићу је додељена и медаља Легије части.

левој обали око хиљаду рањеника, што је према казивању врло негативно утицало на морал трупа. Према једном сведочанству људе је оставио и њихов командант, пуковник Ристић који је са ађутантом поручником Јелићем, убрзо по пребацивању заставе, и сам прешао на десну обалу. По другим, потпуно супротним исказима Ристић је остао до краја. Када је нешто пре десет увече дошло до другог аустријског удара и када су српске трупе у паници поново нагрнуле на недовршен мост, зграбио је пушку од свог ордонанса и исуканим бајонетом покушао да их заустави. Но, успаничена маса једноставно га је одгурала назад. Слично се догодило и са капетаном Милетом Здравковићем. Он је по Кондићевом наређењу са својим батаљоном јурнуо на мост, да би обезбедио прихват трупа, али су бегунци и њега, са негде средине моста, потиснули и вратили на десну обалу.²³

Један од вероватно најсветлијих примера јунаштва, потврђен од стране готово свих преживелих, потом заробљених војника, пружио је командир митраљеског одељења 13. пука мајор Драгиша Ковачевић. Одмах после рањавања командира 3. батаљона мајора Радосава Старчевића преузео је команду над јединицом водећи је успешно у напад на Шашинце. У ноћним сатима, када је уследио други аустријски удар борио се до последњег метка и био спреман да на челу своје јединице јуриша на бајонет. Тек након потпуног растројства српских јединица, када су већ сва средства била исцрпљена одлучио се на предају, положивши оружје лично генералу Шену.²⁴ Убрзо после овога заједно са многим својим колегама биће спроведен и утамничен у логору Јакабхаза. Сличне похвале за храброст изречене су и помоћнику начелника штаба капетану Миленку Арсовићу који је до краја остао на левој обали и тамо изгубио живот.²⁵

Мало пре тога, негде између 9 и 10 сати, српске трупе још увек су се прилично добро држале заносећи се јаловом надом да ће мост ипак бити довршен. Међутим, каже Драгиша Стојадиновић, када су видели да официри према већ утврђеним правилима скидају еполете, знали су да су готови. Стојадиновићево име ипак се није нашло ни међу заробљеним, нити међу погинулим официрима. Успео је да преплива Саву и врати се на десну обалу, оставивши нам после педесет година своје сећање на те стравичне догађаје.²⁶

Други аустријски удар, који је за разлику од претходног, изведен најпре на десном боку брзо је разбио српску одбрану на крилу, а потом и у центру. Убрзо након тога дошло је до безглавог повлачења ка недовршеном мосту, а затим и до потпуне погibeљи. Људи су у паници откидали недовршене делове конструкције и тонули заједно са њима. Други су опет једноставно ушетали у реку и удавили се. Иста судба задесила је чак и ретке који су умели да пливају,

²³ Д. М. Стојадиновић, *Чеврнтија*, НИН 713 (1964) 717.

²⁴ Д. Стефановић, *Прелаз наше војске у Срем 1914. године*, Ратник 6 (јун 1932) , стр. 64–66.

²⁵ Костић погрешно наводи да је овај наводно нестало. Уп. М. Жујовић, нав. дело, 250; Табела на крају чланка.

²⁶ Д. М. Стојадиновић, нав. дело, бр. 714.

јер у општој паници нису скинули одећу.²⁷ „Видела се још која шајкача како плива, али је убрзо и њих нестало. Сава је све прогутала.²⁸

Колики су били укупни губици током дневних борби, а нарочито у ноћи 6. септембра тешко је прецизно рећи. Сматра се да се преко 80%, могуће и 90% оних који су прешли реку, није вратило на десну обалу. Начелно, изгубљено је 84, или нешто мање, 62 официра и 6.284 (4.800) војника. Колико је њих погинуло тешко је тачно навести, пошто је један приличан број војника једноставно однела Сава. Наводи се пак, да су трећепозивци у реци избројали око 600 плутајућих тела, док је на једном крсту који су Аустријанци подигли на Легету 1917, записана погибељ 800 српских јунака.²⁹

Мале губитке нису имали ни противници. Само 29. дивизија генерала Алфреда Крауса имала је 1.961 избаченог из строја, од чега је 200 било мртво. Губици старешина били су такође велики. Од 84 официра учесника борби погинуло их је 19.³⁰ Један од Краусових команданата бригаде, генерал Јозеф Шен, чак је и јавно признао да му је противник „нанео силне губитке“.³¹

Српски официрски састав, углавном је поделио судбину свог људства. Од 29 заповедника јединица петорица су погинула, међу којима и командант 15. пука Василије Станојевић, упркос чињеници да реку није ни прешао. Највише је ипак страдао 13. пук. Од четворице команданата батаљона само један, мајор Јован Оцокољић, успео је да се извуче. Друга двојица, мајори Вељковић и Старчевић, изгубили су животе, док је трећи командант 1. батаљона мајор Драгољуб Лазић допао заробљеништва.³²

Ништа бољи случај није био ни међу осталим припадницима 13. Пука, што најбоље показује број на дан почетка акције и број на дан након ње. (види табелу):

	Бројно стање 6.9.1914.	Бројно стање 7.9.1914.
Официра	64	16
Подофицира	223	91
Каплара и редова	4.662	1.238

²⁷ М. Жујовић, нав. дело, 249.

²⁸ *Дневник генерала Душана Стефановића*, АСАНУ, 8901/1–5.

²⁹ ВА, Пописник 6, кут 196, фас. 1, д. 1; П. Томац, *Први светски рат 1914-1918 године*, 122; Д. Стефановић, нав. Дело, 37; А. Краус *Узроци нашег пораза. Успомене и расуђивања из Светског рата*, Београд 1938, 161; С. Скоко и П. Опачић, *Војвода Степа Степановић у ратовима Србије 1876–1918*, 371; Р. Срдиф, *Битка на Легету*, Неготин 1934, 66.

³⁰ ВА, Пописник 6, кут. 220, фас. 8, д. 60/1.

³¹ Р. Срдиф, нав. дело, 61.

³² Командант 2. батаљона мајор Милан Вељковић био је рањен у обе ноге. Био је заробљен и збринут од стране аустријског санитета, али је услед обилног крварења убрзо издахнуо. Командант 3. батаљона мајор Радосав Старчевић током послеподневних окршаја био је рањен у руку. Касније је, за време ноћних борби, да не би био заробљен, извршио самоубиство.

После више десетина победа, однетих у ратовима 1912–1914. и нових ратних ловорика стечених на Церу у лето 1914, српске трупе су се по први пут, суочиле и са једним врло озбиљним поразом. Узрок овог пораза свакако почива на техничкој неопремљености трупа Тимочке дивизије, али и на неадекватном држању старешинског кадра, поготово оног вишег. Критике упућене на његов рачун често су оправдане, мада су негативне оцене и судови, углавном услед необавештености о збивању на појединим секторима, каткад и претеране. Најбитније за наставак рата било је ипак искуство које је показало да аустроугарске трупе и поред свих својих почетних слабости итекако умеју да узврате ударац. Тиме је ова битка, као и претходна добијена на Церу, доказала обема странама да ратни сукоб, без обзира на његов исход, свакако неће кратко трајати, а да ће квалитетно вођство, нарочито у погледу планирања акција бити сигурно од пресудне важности.

ПРИЛОГ

Командни састав Тимочке дивизије 1. позива на дан 6. јануара 1914. ³³

- Командант дивизије – генерал Владимир Кондић
- Помоћник команданта дивизије – пуковник Коста Кнежевић
- Начелник штаба дивизије – п. пуковник Петар Ј. Марковић
- Помоћник начелника штаба дивизије – капетан Миленко Арсовић *
- Ађутанти дивизије
  - мајор Владимир Скубиц
  - мајор Никола Лазаревић
- Референт инжењерије – п. пуковник Љубисав Петровић
- Командант мостовог трена – мајор Војислав Ковачевић
- Командант пионирског полубатаљона капетан – Михаило Ваљаревић *
- Командант 13. пеш. пука – п. пуковник Драгутин Ристић
- Командант 14. пеш. пука – пуковник Божидар Јанковић
- Командант 15. пеш. пука – потпуковник Василије Стојановић *
- Командант 20. пеш. пука – пуковник Ђура Докић
- Командант арт. пука – пуковник Петар Поповић
- Команданти батаљона у 13. пуку – мајор Јован Оцокољић
  - мајор Драгољуб Лазић
  - мајор Милан Вељковић *
  - мајор Радосав Старчевић *

³³ Према М. Здравковић, *Прелаз*, 12–13. Као што се види, из нама непознатих разлога, имена команданата батаљона из састава 20. пука овде нису наведена.

- Командир митраљеског одељења у 13. пуку – мајор Драгиша Ковачевић
- Команданти батаљона у 14. пуку – мајор Милутин Теодосијевић
  - мајор Радосав Милошевић
  - мајор Владимир Бркић
  - мајор Драгољуб Бајаловић
- Команданти батаљона у 15. пуку – п. пуковник Милан Миљковић
  - мајор Живан Ранковић
  - мајор Милета Здравковић
  - мајор Петар Петровић
- Команданти дивизиона у арт. пуку – п. пук Димитрије Пајић
  - п. пук Драгомир Стојановић

* Звездицом су означени погинули у акцији

Milić J. Milićević

**SERBIAN ARMY COMMANDING OFFICERS
DURING THE ČEVRTNIJA (LEGET) BATTLE IN SEPTEMBER 1914**

Summary

After the initial success, the crossing of the Sava river near the border post and hamlet of Čevrntija of 6 September turned into complete military debacle. Almost all units of the Timočka division which were found on the left, enemy's river bank were almost fully destroyed, while around 5000 soldiers were taken captive by the Austrians. A technical factor is mentioned as the main cause of the defeat. However, a more detailed analysis shows that also the senior cadre, particularly the highest-ranking staff, failed to understand the seriousness of the action. A similar situation was seen in the field, where commanding and organisation were accompanied with a number of major deficiencies.

Keywords: Srem offensive, 6 September 1914, Timok division, commanding officers, combat losses.

